

OLUMSUZLUĞUN ÜSTDİSEL KULLANIMINA DAİR

M. Selcen ÇÜRÜK*

Özet: Olumsuzluğun, tümce/sözcenin anlamına odaklanan doğruluk-işlevsel kullanım yanında, dile getirilen ifadenin daha ziyade yapısını esas alan üstdisel kullanımı da söz konusudur. Olumsuzluğun üstdisel kullanımı, -umumiyetle daha önce dile getirilen- tümce/sözcenin ya tamamının ya da bir kısmının (tekrar edilerek) olumsuzlanması ile gerçekleştirilir. Üstdisel olumsuzlukta olumsuzlanan, tümce/sözcenin mantıksal yapısına uymayan herhangi bir dilsel birimi olabileceği gibi, dilsel birimlerin telaffuzu, yazımı ya da üslup olabilir. Olumsuzluğun üstdisel kullanımında konuşur, genellikle kendinden önce dile getirilen ifadeyi düzeltmek amacıyla onu olumsuzlar. Bu çalışmada olumsuzluğun üstdisel kullanımı ve bu kullanımın Türkiye Türkçesindeki görünüşleri üzerinde durulmuştur.

Anahtar sözcükler: olumsuzluk, betimleyici olumsuzluk, üstdisel olumsuzluk, söylem-edimbilimsel işlev

On the Metalinguistic Usage of Negation

Abstract: In addition to the truth-functional usage of the negation that focuses on the meaning of the sentence/utterance, there is also a metalinguistic usage based more on the structure of the uttered expression. The metalinguistic usage of negation is actualized with the negation (by repetition) of all or part of the -in general previously uttered- sentence/utterance. What is negated via metalinguistic negation can be any linguistic unit that is not in accordance with the logical structure of the sentence/utterance as well as the pronunciation and writing of the linguistic units and style. In metalinguistic usage, the reciter generally negates a previously uttered expression in order to correct it. This study focuses on the metalinguistic usage of negation and the appearance of this usage in the Turkish used in Turkey.

Key words : negation, descriptive negation, metalinguistic negation, discourse-pragmatic function

1. Giriş

Olumsuzluk, yalnızca tümce/sözcenin bir parçasının ya da tamamının anlamını tersine çevirmez; tümce/sözcedeki bir birim ya da bütün bir yapının ifadesine de odaklanabilir. Olumsuzluğun bu sözü edilen ikinci kullanımı, dil araştırmalarında *üstdisel olumsuzluk* (metalinguistic negation) terimi ile karşılık bulur. Üstdisel olumsuzluk terimini ilk kullanan Fransız dil bilimci Oswald Ducrot (1972)¹,

* Dr. msalcenc@yahoo.com.tr

¹ Ducrot, *négation métalinguistique* terimi yerine 1973'te *négation polémique* terimini kullanmıştır. Ancak onun bu yeni terimi kabul görmemiş, araştırmacılar daha ziyade *metalinguistic negation* terimini benimsemiştir. *Metalinguistic negation* yanında üstdisel olumsuzluk için *echoic negation*, *paradoxical negation*, *pragmatic negation*, *irregular*

betimleyici olumsuzlukla (descriptive negation)² üstdilsel olumsuzluk arasındaki farka dikkati çekerek, üstdilsel olumsuzluğun ya daha önce söylenen ya da varsayımına dayanan sözcelerin yadsınması/reddedilmesi ile gerçekleştiğini ifade eder. Ducrot, bu tür olumsuzlukta olumsuzlananın, önermenin içeriği değil, onun ifadesi olduğunu belirtir.³

Ducrot'un olumsuzluğun betimleyici özelliği yanında üstdilsel kullanımına dikkat çekmesi, bu çalışmadan ancak on yıl sonra yankı uyandırmıştır. Üstdilsel olumsuzluğun dil biliminde ilgi görmesi, üzerinde fikir yürütülmesi ve tartışılmaya başlanması Laurence R. Horn'un 1985'te kaleme aldığı "Metalinguistic Negation and Pragmatic Ambiguity" adlı makalesi ve ardından 1989'daki hacimli çalışması *A Natural History of Negation*'la başlar denilebilir. Horn, yukarıda zikredilen çalışmalarında üstdilsel olumsuzluğun edimbilimsel analizini ortaya koyar ve Ducrot gibi olumsuzluğu ikiye ayırır: i) Önermesel anlamın doğruluğunu reddeden *betimleyici olumsuzluk*, ii) Bağlamdaki herhangi bir görünümü reddeden ve doğruluk-koşullu olmayan *üstdilsel olumsuzluk*.

Horn'a göre (1985/1989) betimleyici olumsuzluk önermenin doğruluk değeri ile ilgili iken, başka bir ifade ile sözü edilen olumsuzlukta önermenin gerçekliğinin olumsuzlanması söz konusu iken, üstdilsel olumsuzlukta yadsınan, önermenin doğruluk değeri değil, konuşurun dile getirdiği *söylemdir*; dolayısıyla konuşur, olumsuzluğu üstdilsel işlevde kullanarak tümce/sözcenin bağlamdaki muhtelif görünümünü reddeder⁴. Horn, üstdilsel olumsuzluğun betimleyici olumsuzluğa göre daha öznel olduğunu, zira üstdilsel olumsuzlukta konuşurun ifadesinin bir "kabul etmeme/reddetme" taşıdığını belirtmiştir.

Aşağıdaki üç ifade, sözceyi etki alanına dâhil eden üstdilsel olumsuzluğun kullanımları olarak görülür ve olumsuzluğun bu kullanımı, önermeyi etki alanına alan sıradan, betimleyici olumsuzluktan ayrılır:

(1) *I'm not happy; I'm ecstatic.* "Mutlu değilim; çok mutluyum."

negation terimleri de kullanılmaktadır. Biz de bu çalışmada en yaygın kullanım olan *üstdilsel olumsuzluk* (: metalinguistic negation) terimini tercih ettik.

² Bu tür olumsuzluk için *ordinary negation*, *regular negation*, *standard negation*, *sentential negation*, *propositional negation* adlandırmaları da yapılmaktadır.

³ Örneğin "Gökyüzünde hiç bulut yok." ifadesi bir durumu betimleyen betimleyici bir olumsuzlukken "Bu duvar beyaz değil." ifadesi doğrudan duvarın beyazlığına dair bir betimleme ortaya koymaz, daha önce -duvarın beyazlığıyla ilgili- söylenen bir iddiayı yadsır (Downing 2000: 27).

⁴ Horn'un olumsuzluğun üstdilsel kullanımına, onun farklı işlevleri gerçekleştirdiğine dair ifadeleri şöyledir: *While two distinct uses of sentential negation must indeed be admitted, the marked, nondescriptive variety is not a truth-functional or semantic operator on propositions, but rather an instance of the phenomenon of METALINGUISTIC NEGATION -a device for objecting to a previous utterance on any grounds whatever, including the conventional or conversational implicata it potentially induces, its morphology, its style or register, or its phonetic realization* (1989: 363).

- (2) *I didn't paint two mouses; I painted two mice.* “İki fareler resmi yapmadım; iki fare resmi yaptım.” (Noh 2000: 103-104).
- (3) *He didn't call the [pólis], he called the [polis].* “O pólis çağırmadı; polis çağırdı.” (Horn 1989: 371).

Yukarıdaki birinci örnekte konuşur, ifadeyi, ifade yanlış olduğu için olumsuzlamaz; burada, *mutlu* sözcüğünün, konuşurun duygularını anlatmada yetersiz kalması nedeniyle olumsuzlanması söz konusudur. Başka bir ifadeyle bu örnekte konuşur, bir iddiayı olumsuzlayıp reddediyor gibi görünse de ifadenin içeriğini değil, bağlamdaki bir görünümünü olumsuzlar. Buradaki olumsuzluk *betimleyici* olarak değerlendirildiğinde iki yargının birbiri ile çeliştiği görülecektir, zira ilk yargıda *mutlu* olmadığını söyleyen konuşur, hemen ardından *mutluyum* diyerek tutarsız bir söylem ortaya koymuş olur.⁵ Oysa üstdisel okumayla burada, konuşurun, *mutlu* olmasının yadsınmadığı, duygularının *mutlu* sözcüğünün yüklendiği anlamı da ihtiva eden *çok mutlu* ibaresi ile daha iyi ortaya konulacağına işaret edilmektedir. İkinci örnekte konuşur, tümcede çoğul ekli *iki fareler* ibaresini seçerek dil bilgisi kurallarına uymayan bu yapıyı reddeder, ardından dil bilgisi kurallarına uygun olanı dile getirir. Üçüncü örnekte ise konuşur, yine içeriği değil, bu kez telaffuzu reddeder. Elbette bu örneklerdeki olumsuzlukların ifadesinde vurgu ve tonlamanın da rol oynayabileceğini belirtmek gerekir. Dolayısıyla üstdisel olumsuzluğu ifade -elbette bu daha ziyade konuşma dili için söz konusudur- vurgu, tonlama gibi parçalarüstü birimler de etkilidir denilebilir.

- (4) A- *Who was that lady I saw you with last night?* “Geçen gece seninle gördüğüm bayan kimdi?”

B- *That was no lady, that was my wife!* “Bayan değildi, o benim karımdı!”

(Horn 1989: 373).

Yukarıdaki örnekte, A'nın sorusuna verdiği yanıtta B, *bayan* sözcüğünü -bu sözcüğün karşıladığı semantik değeri- yadsımaz; B, söz konusu ifadeyi yanında görülen kişinin başkası/yabancı değil, karısı olduğunu vurgulamak için A'nın ifadesine bağlı olarak dile getirir. Bu örnekteki olumsuzluk, betimleyici/sıradan/düz olumsuzluk olarak değerlendirildiğinde yine çelişik ifadelerin bir arada yer aldığı görülecektir; zira reddedilen *bayan* sözcüğü *karı/eş* sözcüğünü kapsamına alır ki betimleyici okuma ile ortaya çıkan bu tutarsız ifadeler, buradaki olumsuzluğun üstdisel okunmasını gerekli kılar.

⁵ Burton-Roberts (1989), bütün üstdisel olumsuzluk örneklerinin bir çelişki (contradiction) barındırdığını ve çelişkilerin özel pragmatik yorum için ihtiyaç olan tetikleyiciler olduğunu düşünürler. Örneğin “*Türk kahvesini sevmem; ona bayılırım.*” gibi bir ifadeye konuşurun önce kahve sevmediğini söyleyip sonra *sevmek* fiilinin yüklendiği semantik değeri de kapsamına alan ve ondan daha güçlü bir *değere* sahip olan *bayılmak* fiilini kullanması bir çelişkidir.

- (5) *He doesn't have three children, he has four.* “Onun üç çocuğu yok, dört çocuğu var.”
- (6) *You didn't eat some of the cookies, you ate all of them.* “Sen kurabiyelerin bir kısmını yemedin, tamamını yedin.” (Horn 1989: 384).

Yukarıdaki (5) ve (6) numaralı örneklerde üstdilsel olumsuzluklar sezdirimi yadsır. Bu örneklerde yadsınan üst sınırlı konuşma sezdirimidir, zira (5) numaralı örnekte sözü edilen kişinin üçten fazla çocuğu olmadığı düşüncesi/iddiası, (6) numaralı örnekte ise kişinin yalnızca kurabiyelerin bir kısmını yediği düşüncesi yadsınmıştır. Bu örneklerde yer alan ilk yargılardaki olumsuzluklar betimleyici olarak okunursa bu tümce dizilerinin tutarsız bir görünüm alacağı ortadadır. Ayrıca böyle bir okuma, (5) numaralı örnekte sözü edilen kişinin üç çocuğunun olduğunu zorunlu olarak doğru kılar, zira dört çocuğu olan birinin üç çocuğu olması zorunludur. Dolayısıyla ilk tümcedeki olumsuzluk betimleyici değildir. Elbette burada, konuşurun bu tümceyi söylemesindeki amaç, sözü edilen kişinin üç çocuğu olduğu gerçeğini yadsımak değil, bilakis üstdilsel okumayla, kendinden önce söylenen “Onun üç çocuğu var.” ifadesini reddederek/bu ifadeyi tekrarlayıp olumsuzlayarak sözü edilen kişinin üç sayısını da ihtiva eden *dört çocuğu var* yargısını dile getirmektir. Benzer şekilde (6) numaralı örnekte de ikinci yargı doğru ise, bu, doğal olarak arkasındaki yargıyı da kapsar, zira *bir kısım* ibaresi *tamamı* ibaresinin içinde zorunlu olarak yer alır. O hâlde burada da konuşur olumsuzluğu üstdilsel olarak kullanmıştır. Konuşur, muhatabının kurabiyelerin bir kısmını yediği gerçeğini yadsımaz, onun “Kurabiyelerin bir kısmını yedim.” iddiasına karşı çıkarak, *kısım* sözcüğünün taşıdığı değeri de kapsamına alan *tamamı* sözcüğünü kullanarak, durumun ifadesinde tercih edilen sözcüğe karşı çıkıp, onu düzeltme çabası içindedir.

- (7) Fransa'nın kralı keldir.⁶

⁶ Bu örneği Horn, analitik felsefenin ve modern mantığın önemli isimlerinden Bertrand Russell'ın *The present king of France is bald*. “Fransa'nın şimdiki kralı keldir.” meşhur örneğinden esinlenerek vermiştir. Dil felsefesinin tartışmalı konularından biri olan *gönderimsiz terimler* barındıran önermelerin çözümlenmesi hususunda dikkat çekici bir yaklaşım ortaya koyan Russell, bu tümcenin öznesi olan *Fransa'nın şimdiki kralı*'nın gönderimde bulunacağı bir kişi olmadığını, zira Fransa'nın krallıkla yönetilmediğini belirtir. Bu durumda bu önerme yanlıştır. Mantıkta yanlış bir önermenin doğru hâle getirilmesi ancak onun değillenmesi (olumsuzlanması) ile gerçekleştirilir. Nitekim *üçüncü hâlin olanaksızlığı* (the law of the excluded middle) kuralına göre ya *A B'dir*, ya da *A B değildir* önermelerinden biri doğru olmalıdır ki bunun gibi sözü edilen tümcenin olumsuzluğu olan *Fransa'nın şimdiki kralı kel değildir* tümcesi de yanlıştır, zira bu tümcede de öznenin gönderimde bulunduğu bir kişi yoktur. Başka bir ifade ile söz konusu öznenin her iki -olumlu/olumsuz- tümce için de bu dünyada bir göndergesi bulunmaz. Böylece her iki tümce de yanlış olur ki bu da yukarıda ifade edildiği gibi mantık kurallarına aykırıdır. Russell bu soruna *kapsam* odaklı yaklaşır. Ona göre bu tümcenin olumsuzluğunu/mantıksal

- (8) Fransa'nın kralı kel-değildir.
 (9) Fransa'da bir kral vardır.
 (10) Fransa'nın kralı kel değildir – (çünkü) Fransa'da bir kral yoktur.

Horn, yukarıdaki (9) numaralı örneği önvarsayan (7) numaralı örneğin en az iki yolla olumsuzlanabileceğini belirtir.⁷ Ona göre bu ifade, yine (9) numaralı örneği önvarsayan (8) numaralı örnekte olduğu gibi, tümce/sözcenin yalnızca bir ögesine odaklanılarak olumsuzlanabileceği gibi, (8) numaralı örnekteki gibi ifadenin tamamına odaklanılarak da olumsuzlanabilir.⁸ Bu iki olumsuzlama örneğine bakıldığında, geniş kapsamda Fransa'nın kralının varlığı yadsınırken dar kapsamda yalnızca kel olduğu düşüncesinin yadsındığı görülecektir. Böylece Horn, (10) numaralı örneğin doğruluk-işlevsel olmadığını ve bu ifadenin yalnızca kendinden önce dile getirilen sözceye karşı çıkmak, onu yadsımak amacıyla söylendiğini belirtir (1989: 364).

Carston (1996) da üstdilsel olumsuzluğu betimleyici olumsuzluktan ayırır, fakat farklı bir nedenle: Üstdilsel olumsuzluk, yinelemeli (echoic)⁹ sözceler barındırır.

değili çok anlamlılık/anlam bulanıklığı (ambiguity) barındırır. Russell, değilleme eklemine tümcenin tamamını değillerse doğru ve fakat yalnızca tümcenin yüklemine değillerse yanlış bir önermenin vuku bulacağına dikkati çeker. Buna göre bu olumsuz tümce şu iki farklı okumayı verebilir: i) Dar kapsam → Fransa'nın şu an tek bir kralı vardır ve o kel değildir. ii) Geniş kapsam → (Doğru) değildir ki: Fransa'nın şu anki kralı keldir. Dolayısıyla dar kapsamlı ilk okuma olumsuzlamayı *kel* sözcüğü ile sınırlarken geniş kapsamlı ikinci örnekte olumsuzluk tümcenin bütününe tesir eder ki bu okuma ile önerme doğruluk değeri taşır hâle gelir ve böylelikle de herhangi bir mantık kuralını ihlal etmez. Konuya dair ayrıntılı bilgi için bkz. Horn 1989; Mansur 2012.

⁷ Russell (1905), *The king of French is not bald* gibi bir ifadenin, olumsuzluğun karmaşık yapısını göstermesi ve anlamsal bir karışıklığa işaret etmesini ortaya koyan ilk kişidir. Horn (1989) ise böyle ifadelerin anlamsal değil, edimbilimsel olarak karmaşık olabileceğini ifade eder.

⁸ Horn (1989), dar kapsamlı/içsel (internal) olumsuzluğun güçlü, açık ve karşıt (contrary) olduğunu, üstdilsel olmadığını; bunun yanında geniş kapsamlı/dışsal (external) olumsuzluğun zayıf, örtük, çelişik (contradictory) ve belirgin olduğunu ileri sürer.

⁹ Burada *yinelemeli kullanıma* bir parantez açmak yerinde olacaktır. Yinelemeli kullanım (echoic use) bağıntı kuramı (relevance theory) terimidir ve üstgösterime karşı konuşurun tutumu olarak yorumlanabilecek bir üstgösterim türü olarak kabul edilir. *Yinelemede* dilin betimlemeli kullanımdan ziyade yoruma dayalı kullanımı söz konusudur. Yoruma dayalı dil kullanımı, betimlemeli kullanıma göre yüksek düzeyde bir üstgösterimsel yeti gerektirir. Yinelemeli kullanımla konuşur, muhatabının sözcisini yineleyerek memnuniyet, alay etme, eleştiri, inanmama gibi belirli bir iletişimsel etki yaratmayı amaçlar (Wilson 2006: 1730).

Sperber ve Wilson aşağıdaki örneklerde (b)'deki tümcelerin hepsinin yinelemeli kullanım örnekleri olduğunu belirterek konuşurun (Peter'in), Mary'nin ifadesini anlamak için onun yalnızca kendi söylediğini yinelemesini idrak etmediğini, aynı zamanda kendi düşüncesine karşı Mary'nin aldığı tavrı, onun düşüncelerini de idrak ettiğini ileri sürer.

Carston (1996), Horn'dan farklı olarak üstdilsel olumsuzluğun olumsuzlanan unsurların yinelenmesi olduğunu düşünür ki ona göre üstdilsel olumsuzluğun en önemli özelliği bu yinelemeli kullanımıdır. Sperber ve Wilson'dan alınan aşağıdaki örneklerde (11B) ve (12B) kendilerinden önceki sözceleri yineler, (11B)'de yineleme, onaylama durumunu sezdirirken (12B)'de onaylamama/kabul etmemeyi ima eder:

(11) A- Peter: Piknik için güzel bir gün.

[Pikniğe giderler ve hava güneşlidir.]

B- Mary (mutlu bir hâlde): Gerçekten de piknik için güzel bir gün.

(12) A- Peter: Piknik için güzel bir gün.

[Pikniğe giderler ve hava yağmurludur.]

B- Mary (müstehzi bir ifadeyle): Gerçekten de piknik için güzel bir gün.

(Sperber-Wilson 1986: 239).

Carston betimleyici olumsuzluk ve üstdilsel olumsuzlukta yer alan olumsuz işlemcilerin farklı olmadığını düşünür ve Horn'dan farklı olarak, her iki olumsuzluk türünü de doğruluk-işlevsel kabul eder. Carston'a göre onları birbirinden ayıran kapsamlarıdır ki betimlemeli olumsuzlukta bu işlemciler (olumsuzluklar) betimleyici bir işlevle kullanılırken üstdilsel olumsuzlukta yinelemeli kullanılır. Dolayısıyla Carston üstdilsel olumsuzluğu açıklarken olumsuzluk kapsamında ifadelerin yinelemeli kullanımlarına vurgu yapar.¹⁰

Aşağıdaki örneklerle Carston, olumsuzluğun betimleyici ve üstdilsel kullanımını ortaya koyar:

(13) *We didn't see the hippopotamuses.* "Su aygırları (hippopotamuses) görmedik."

Buna göre (b)1 numaralı örnekte Mary, Peter'in partinin harika olduğu düşüncesine katılırken, (b)2'de onun parti ile ilgili düşüncesine şaşırır ve dile getirdiği ifade ile nasıl öyle düşündüğünü sorguladığını sezdirir. (b)3'te ise Mary, Peter'e katılmadığını ima eder, dolayısıyla partinin harika olmadığını düşündüğünü ortaya koyar. Sperber ve Wilson'a göre, ifade edilen sözceye karşı olumsuz bir tutum sergilediği için bu tümcelerden yalnızca (b)3 ironik bir ifadeyi karşılar ki üstdilsel olumsuzlukla ilişkili olan yinelemeli kullanım ironidir. İroni, Sperber ve Wilson'un da ifade ettiği gibi konuşurun, hafif bir alaydan en acımasız bir tahrike varan geniş bir yelpazede muhatabının görüşüne karşı çıkması ile gerçekleşebilir.

(a) Peter: Bu harika bir partiydi.

(b) 1. Mary: [sevinçle] Harika.

(b) 2. [şaşkın (bir hâlde)] Harika?

(b) 3. [alaycı/küçümser bir tavırla] Harika! (Sperber & Wilson 2002: 271)

¹⁰ Carston'un üstdilsel olumsuzlukla ilgili düşüncelerine dair ayrıntılı bilgi için bkz. Carston 1996.

OLUMSUZLUĞUN ÜSTDİSEL KULLANIMINA DAİR

(14) *We saw the rhinoceroses*. “Gergedanlar gördük.”

(15) *We didn't see the hippopotami*. “Su aygırları (hippopotami) görmedik.”

(Carston 1996: 310)

Carston (14) numaralı örneğin (13) numaralı örneğin önermesel içeriğini, onun doğruluk değerini yadsıyarak işlettiğini ileri sürer. Carston (14) numaralı örneğin önermesel yapısını [değil p; q] olarak gösterirken (15) numaralı örneğin böyle bir betimleyici işlevi olmadığını belirterek onu [p; değil p] olarak gösterir ve bu örneği Horn'un üstdisel olumsuzluğu ile eşdeğer görür.

Noh (2000: 103); Horn ve onun gibi düşünen araştırmacılardan farklı fikirlerle üstdisel olumsuzluğu açıklamaya çalışır.¹¹ Örneğin Horn'dan farklı olarak o, üstdisel olumsuzluğun herhangi bir işaretleyici kullanmadan da ifade edilebileceğini belirtir, tıpkı aşağıdaki örneklerde olduğu gibi:

(16) A- Biraz domate**Z** alır mısınız?

B1- Domate**S** almayı **TERCİH** ederim.

B2- Domate**Si** **YEĞ**lerim.

Noh'a göre olumsuzluk işaretleyicileri hem betimleyici hem de üstdisel kullanımlarda eşit oranda doğruluk-işlevsel bir yapıya sahiptir. Noh, birçok çalışmada üstdisel olumsuzluğun umumiyetle önceki bir sözcüğe ihtiyaç duyduğunun vurgulandığını, fakat bazı örneklerde kendinden önce gelen bir sözcük olmadan da söz konusu olumsuzluğun mümkün olduğunu söyleyerek, bunu ileri sürenlerden biri olan Horn'un, bizzat kendisinin -eserinin dipnotunda- buna örnek verdiğine işaret eder:

(17) *I would like to single out for special thanks Barbara Abbott , ..., and Deirdre Wilson. Their contributions were not important – they were invaluable.* “Özel teşekkürlerimi Barbara Abbott ... ve Deidre Wilson'a ayırmak istiyorum. Onların katkıları önemli/değerli değil, paha biçilmezdi.” (2000: 111).

Noh, yukarıdaki tümcede yer alan olumsuzlukla konuşurun *önemli/kıymetli* sözcüğünü reddettiğini, fakat reddedişin sözcüğün yanlış olmasından dolayı değil, duyguları anlatmadaki yetersizliği nedeniyle söz konusu olduğunu vurgular.

Noh, yukarıda da ifade edildiği üzere her üstdisel olumsuzluğun kendinden önceki bir sözcüğe yanıt olmayabileceğine işaret eder. Nitekim ona göre aşağıdaki ifade betimleyici bir ifadedir ve buradaki üstdisel olumsuzluk doğruluk-işlevseldir:

¹¹ Noh, üstdisel olumsuzluğu, yorumlayıcı olumsuzlukla (interpretive negation) birlikte üstgösterimsel olumsuzluğun (metarepresentational negation) iki bileşeninden biri olarak değerlendirmiştir. Noh'un üstdisel olumsuzluğa dair görüşleri için *bkz.* Noh 2000: 103-144.

- (18) *She was not a good student. She was not sometimes late ; she was always late. I cannot write a reference for her.* “O iyi bir öğrenci değildi. O, bazen geç kalmadı; her zaman geç kaldı. Onun için/ona bir referans yazamam.” (Noh 2000: 132).

Noh, aşağıdaki örnekte yer alan üst dilsel olumsuzluğun da kendinden önce gelen bir ifadeyi yadsımadığını ifade ederek bunun alışlagelenden farklı bir örnek olduğuna işaret eder:

- (19) A. *Their contributions were important.* “Onların destekleri değerliydi.”
B. *Right, but your contributions were not important, they were invaluable.* “Doğru, ancak senin desteğin değerli değil, paha biçilmezdi.” (Noh 2000: 132).

Yukarıdaki bilgileri de göz önünde tuttuğumuzda üstdilsel olumsuzluğun -farklı görüşler¹² bir yana- umumiyetle şu özelliklere sahip olduğunun düşünüldüğü ifade edilebilir:

- i) ÜO [Üstdilsel Olumsuzluk], doğruluk-işlevsel değildir.
- ii) ÜO, bir düzeltme ifadesi ile takip edilir.
- iii) ÜO, olumlu bir sözcüye karşılık/yanıt olarak ortaya çıkar ve söz konusu sözcüye yadsır. Bu durum şöyle yorumlanır: Ben S¹³,ye karşıyım ya da S *geçerli* değildir.
- iv) ÜO, karşı çıkılan unsur ve onun karşısına konulan unsur için ‘çelişik’ tonlama ve karşıtsal vurgu içerir.
- v) ÜO, kendinden önceki bir sözcüye alıntılar ve/veya ima eder ve bu ima edilen /aktarılan kısım iptal edilir, dolayısıyla:
 - a) ÜO, biçimsel/yapısal olarak birleştirilemez bir konuma bürünür.
 - b) ÜO, olumsuz kutupluluk unsurlarını tetiklemez.
 - c) ÜO, (mantıksal) çift olumsuzluk kuralını kabul etmez (Noh 2000: 105-106).

2. Üstdilsel Olumsuzluğun Türkiye Türkçesindeki Görümleri

Olumsuzluğun üstdilsel kullanımını yansıtan aşağıdaki örnekler, Türkiye Türkçesinin (canlı) dil kullanım alanlarından biri olan internetten, serbest seçim yoluyla belirlenmiş, günlük konuşmalarda yer alan/alabilecek bir iki örnek ise kurgusal yolla oluşturulmuştur. Tipik bir üstdilsel olumsuzluk örneği olan aşağıdaki (20) numaralı ifade, TEMA Vakfı eski onursal başkanı Hayrettin Karaca tarafından dile getirilmiştir:

¹² Farklı düşüncelere dair bkz. Noh 2000: 103-144.

¹³ S: Sözcü

(20) Termik santrale karşı değilim, çok karşıyım.¹⁴

Yukarıdaki tümcede konuşur, dile getirdiği bu ifadede termik santrale karşı olma eylemini olumsuzlayıp onun doğruluk değerini tersine çevirmez (: *Termik santrale karşı olduğum yanlıştır.), konuşur *karşı* sözcüğünün duygularını ifadede yetersiz kaldığına işaret etmek için onu olumsuzlar ve *çok* sözcüğü ile, dile getirdiği karşı olma eylemini kuvvetlendirir.

Aşağıdaki örneklerde, yukarıdakine benzer şekilde (çoğunlukla daha önce ifade bulan tümce/sözcüğe karşılık olarak) konuşurların, tercih edilen sözcüğü duygu/düşüncelerini anlatmada yetersiz kalacağı kaygısı ile reddetmeleri ve yerine söz konusu sözcüğü de kapsamına alan yeni bir dilsel birim koymaları söz konusudur. (21) numaralı örnekte konuşur, dile getirdiği ilk yargıda “*Hiçbir espiye gülmedim.*” olumsuz ifadesini, ikinci yargıda ise “*Gülmekten yerlere yattım.*” olumlu ifadesini kullanmıştır. İlk yargıdaki olumsuzluk, düz/sıradan/betimleyici olarak değerlendirildiğinde iki yargı arasındaki çelişki açıkça görülmektedir; dolayısıyla burada konuşur, ilk yargıdaki ifadelerini, ikinci yargıda ifade ettiklerinin etkisini artırmak amacıyla olumsuzlayarak bir üstdisel olumsuzluk örneği ortaya koyar:

(21) Rüzgarın Kızı'yız ya yaptığı hiçbir espiye *gülmedim.* *Gülmekten yerlere yattım.*¹⁵

Olumsuzluklar aşağıdaki örneklerde de üstdisel kullanımla dil düzlemine çıkmıştır. (22) numaralı örnekte, ifadedeki *iyi* sözcüğü seçilip olumsuzlanmış; onun yerine konuşur, duygu/düşüncesini daha yerinde karşılayacağını düşündüğü *çok iyi* yapısını tercih etmiştir. (23) numaralı örnekte yine *iyi* sözcüğü olumsuzlanmış, yerine *iyiyi* de kapsamına alan ve fakat daha kuvvetli bir anlam ifade eden *mükemmel* sözcüğü tercih edilmiş, (24) numaralı örnekte *üzül-* fiili olumsuzlanmış yerine onu da içeren *kahrol-* fiili konmuş, (25) numaralı örnekte *yalnız* sözcüğü üstdisel bir kullanımla olumsuzlanarak yerini pekiştirmeli *yapayalnız*'a bırakmıştır:

(22) Eğer Türkiye bu yüzyılda bu tuzağı aşmak, yani ekonominin ikinci liginden birinci ligine geçmek istiyorsa yapmamız gereken şey belli. Bu genç kuşağı *iyi değil, çok iyi eğitmemiz gerekiyor.*¹⁶

¹⁴ Örneklere farklı tarihlerde erişilmiş, ancak makalenin yazılmaya başlandığı tarih olan 18.10.2013 tarihinde yeniden kontrol edilmiştir; dolayısıyla bu tarih bütün örneklere erişilme tarihi olarak kabul edilebilir. Ayrıca her örneğin alıntılı olduğu adres, dipnotlarla gösterilmiştir. <http://www.milliyet.com.tr/karaca-termik-santrale-karsi-degilim-cok-karsiyim-/turkiye/sondakika/28.02.2010/1205092/default.htm>

¹⁵ http://www.hurriyet.com.tr/otoyasam/6307920_p.asp

¹⁶ <http://www.hurriyet.com.tr/egitim/25302408.asp> Benzer örnekler için *ayr. bkz. Efes iyi değil, çok iyi.* <http://www.basketfaul.com/?islem=2&makaleID=10603> ; Menfaatlerimizi koruyabilmek için denizde güçlü olmalıyız. Sadece deniz mi? Hayır. Her yerde ve her alanda, *güçlü değil, çok güçlü* olmak zorundayız. <http://yorum.milliyet.com.tr/siyaset-gonul--menfaatlerimizi-koruyabilmek-icin-denizde-g/haber/4/1446160/index.htm> ; “Gücünü ve hırsını yaşadığı acılardan alan bir

(23) IMF Türkiye Masası Şefi Cottarelli, ekonominin ilk çeyrek performansı için "İyi değil, mükemmel." dedi.¹⁷

(24) Çaresizlikler içerisinde üzülmüyoruz kahroluyoruz.¹⁸

(25) Adanaspor iyi bir topluluk. Bence başkan yalnız değil yapayalnız.¹⁹

Aşağıdaki (26), (27), (28) ve (29) numaralı örneklerde olumsuzluklar, üstdilsel işlevde kullanılmıştır. Bu örneklerde yer alan birinci yargılardaki olumsuzluklar, ilişkili oldukları ifadelerin anlamlarını tersine çevirmemiş, izleyen yargılarda ise olumsuzlanan birimleri de kapsamına alan daha kuvvetli ifadeler dile getirilmiştir:

(26) Patatesli sosisli omleti yemedi sildi süpürdü resmen.²⁰

(27) Adam oynamıyor, döktürüyor.²¹

(28) Burası güzel değil muhteşem bir yer.²²

(29) Hakem gerçekten de çok kötüymüş. 2-0 öndeyken 4-2 yenildiğine göre, hakemin kötü değil berbat bir maç yönetmiş olması lazım.²³

Aşağıdaki ifadelerde yer alan üstdilsel olumsuzluk örnekleri üslupla ilgilidir. (30) numaralı örnekteki ilk yargıda olumsuzlanan *benze-* fiili, ikinci yargıdaki kullanımı ile çelişir gibi görünse de burada esasen iki kişinin birbirine benzeme gerçekliği olumsuzlanmaz, *benzemenin* kim üzerinden gerçekleştiği nükteli bir şekilde dile getirilir. (31) numaralı örnekte bardağın yarısının dolu ise yarısının boş olacağı gerçeği ortadadır. Dolayısıyla bu örnekte olumsuzluk doğruluk-koşullu betimleyici bir kullanımla boy göstermez; olumsuzluk burada, iyimser yaklaşıma dikkati çekip onu vurgulamak amacıyla üstdilsel olarak kullanılmıştır. Küçük bir çocuğun ifadelerinin yer aldığı (32) numaralı örnekte de olumsuzluk betimleyici değil, üstdilsel olarak kullanılmıştır. Kötü bir olayın olumsuzlanıp güzel adlandırma ile kullanılmasına örnek teşkil eden bu ifadedeki olumsuzluk ile, çocuğun babasının ölme gerçekliği yadsınmamış, bu gerçekliğin *ifadesi* yadsınmıştır. (33) numaralı örnekteki olumsuzluk da iki kişi arasındaki ilişkinin sonlanması gerçeğini tersine çevirmez, bu gerçekliğin ayrılan taraflardan hangisi ile başlatıldığına vurgu yapmak amacıyla taşır ki burada da olumsuzluk betimlemeli değil, üstdilsel kullanımla dile getirilmiştir:

rakiple oynayacağız. Güçlü değil, çok güçlü." <http://m.fanatik.com.tr/haber/mert-nobre/240481?ref=newsNavigate>

¹⁷ <http://arsiv.sabah.com.tr/2000/05/19/e02.html>

Benzer örnek için *ayr. bkz. İyi değil mükemmel* takviyeler yapacağız.

<http://www.maraton.com.tr/detay.asp?newsid=209618> 11.12.2013

¹⁸ <http://lacivertsarihayaller.blogspot.com/2012/02/mke-ankaragucluyuz.html>

¹⁹ https://www.facebook.com/note.php?note_id=251823678646

²⁰ <http://meltemakgul.blogspot.com/2013/10/patatesli-omlet.html>

²¹ <http://www.ortakhaber.com/v2/haberler/templates/haber.asp?articleid=453&zoneid=2&y>

²² <http://www.yelp.com.tr/biz/trattoria-da-rosario-istanbul-2>

²³ <http://www.yenisalpazari.com/newsdetail.asp?NewsID=2070>

OLUMSUZLUĞUN ÜSTDİLSEL KULLANIMINA DAİR

- (30) Ben Polat Alemdar'a *benzemiyorum*, o bana *benziyor*.²⁴
- (31) Bence spor basının abarttığı gibi *bardağın yarısı boş değil, yarısı dolu*.²⁵
- (32) Babam *ölmedi cennete gitti*.²⁶
- (33) – Ayrıldınız mı?
– Hayır *ayrılmadık, ben onu terkettim*.²⁷

Aşağıdaki ifade ise yukarıdaki örneklerde daha belirgin olan kullanımın bağlamla açıklık kazandığı bir örnektir. (34) numaralı örnekte “kilolu” sözünü kullanmak istemeyen kimi insanların tercih ettiği “balık etli” ifadesine dikkat çekmek isteyen konuşur, nükteli bir şekilde “kilolu” sözcüğünü seçip olumsuzlamış, yerine kastedtiği anlamı karşılayan “balık etli” ifadesini koymuştur, buradaki olumsuzluğun doğruluk-işlevsel değil de üstdilsel olduğuna işaret eden aynı zamanda onu izleyen ifadelerdir de denilebilir:

- (34) Metin Avşar kilosunun 130 olduğunu açıkladı. Kendisini kilolu olarak görmeyen Metin, *'Ben kilolu değil, balık etliyim*. Göbeğim yok, vücudum da gayet atletik.' diyerek espri yaptı.²⁸

Aşağıdaki örnekte konuşur, genelgeçer bir yanıtı olmayan, göreceli doğruluk değerine sahip yanıtlar barındırabilecek olan soruya verdiği yanıtta, olumsuzluğu betimlemeli değil, üstdilsel olarak kullanmıştır, zira verdiği “Biliyorum.” yanıtı, bağlam dikkate alındığında olumsuzlanan “düşün-” fiilini kapsamına alır ki sözü edilen “Bütün kadınlar erkeklerden öndedir.” yargısının doğru olduğunu *bildiğini* iddia eden kişi, herkese göre değişebilecek bu yargıyı ancak *düşünüyordur*:

- (35) – Bütün kadınlar erkeklerden öndedir.
– Gerçekten öyle mi düşünüyorsunuz?
– *Öyle olduğunu düşünmüyorum, öyle olduğunu biliyorum*.²⁹

Aşağıdaki örneklerde ise olumsuzluk telaffuz ile ilgilidir. Konuşur, dile getirdiği olumsuzluk ile *herkes* sözcüğünün taşıdığı anlamı tersine çevirmez, onun dile getiriliş biçimine karşı çıkararak doğru olanı ifade eder:

- (36) – Herkeze değil herkese iyi geceler...³⁰

Aşağıdaki tümcede de olumsuzluk olumsuzlanan sözcüğünün doğruluk değerini tersine çevirmemiş, onun *ifadesine* odaklanmıştır. Bu örnekte çocukların istediği şeyin *bisküvi* değil *püskevit* olduğunu söyleyen konuşurun olumsuzladığı *bisküvi*

²⁴ http://www.hurriyet.com.tr/spor/futbol/12582718_p.asp

²⁵ <http://arsiv.ntvmsnbc.com/news/64303.asp>

²⁶ <http://www.habervaktim.com/foto-galeri/babam-olmedi-cennete-gitti-3181.htm>

²⁷ <http://www.itusozluk.com/goster.php/hay%FDr+ayr%FDlmad%FDk+ben+onu+terk+ettim/sayfa/2>

²⁸ <http://www.haberler.com/sisman-degilim-balik-etliyim-haberi/>

²⁹ <http://www.sabah.com.tr/Pazar/2013/10/20/erkek-uretemedigi-icin-kabadayilik-yapar?paging=3>

³⁰ https://tr.facebook.com/temizturkce/temizturkce/posts/364378120252822?comment_id=4706179

esasen farklı telaffuzla dile getirilen *püskevit* ile aynıdır; dolayısıyla burada olumsuzluk, üstdilsel işleviyle boy göstermiştir:

(37) – Çocuklar ‘*biskivi*’ değil ‘*püskevit*’ istiyorlar.³¹

Aşağıdaki -kurgusal- örneklerde de olumsuzluk üstdilsel işleviyle karşımıza çıkar. (38) numaralı diyalogda yer alan olumsuzlukla sözü edilen kişinin çalıştığı yerin gerçekliği değişmez, bu yerin telaffuzundaki hataya dikkat çekilerek, bu *ifade ediş* olumsuzlanmıştır. Bu örnek “Bala/Balâ’da iki yıl çalışmamış, Polatlı’da iki yıl çalışmış.” şeklinde kurgulansa idi olumsuzluk burada anlama odaklandığı için betimleyici bir işlev gerçekleştirmiş olurdu. Böylece, betimleyici olumsuzlukta, olumsuzluğun etki alanının önermesel iken üstdilsel olumsuzluğun bağlamsal olduğu ifade edilebilir.

(39) ve (40) numaralı örneklerde yer alan üstdilsel olumsuzluklar, konuşurların muhataplarının ifadelerindeki bir sözcüğü alıp olumsuzlayarak ve onun doğru telaffuzunu ortaya koyarak gerçekleştirilmiştir. Bu örneklerde verilmek istenen iletiler yanlış telaffuzlara rağmen gerçekleştirilmiş, muhatapların belirli sözcükleri konuşurlar tarafından seçilip olumsuzlanmış ve sözü edilen sözcüklerin doğru telaffuzları ortaya konmuştur:

(38) – Bala’da iki yıl çalışmış.

– *Bala’da iki yıl çalışmamış, Balâ’da iki yıl çalışmış.*

(39) – Bunları alfa:betik sıraya koy.

– *Bunları alfa:betik sıraya koyamam, alfabetik sıraya koyabilirim.*

(40) – Senin bu konuda orjinal bir fikrin vardır.

– *Orjinal bir fikrim yok, orijinal bir fikrim var.*

Aşağıdaki örnekte olumsuzluk, sezdirimi reddeder (krş. 5. örnek). Bu örnekteki *değil* olumsuzluk işaretleyicisi, tamamen üç sayısının varlığını tersine çevirme işlevi görmez, izleyen yargıdaki dördü vurgulamak amacıyla daha önce ifade edilen “Üç aracı varmış.” yargısını “Yalnızca üç değil, onu da kapsamına alan dört aracı varmış.” yargısını vermek için kullanılmıştır. Nitekim bunu konuşur, metnin devamında kendisi de dile getirmiştir:

³¹ http://tr-tr.facebook.com/note.php?note_id=10150184838589389

(41) – ... *Üç değil, dört makam aracı varmış..!*³²

Aşağıdaki ifadede geçen olumsuzluk, Alp'in Fransa'yı gezme eylemini gerçekleştirmediği durumunu, dolayısıyla betimlemeli bir kullanımı ortaya koymaz. Öyle olsa idi konuşur, hemen akabindeki ifadelerle bir çelişkiye düşerdi. Bu yargıda bir üstdilsel olumsuzluk söz konusudur ki burada olumsuzluk, Alp'in gezdiği yerin yalnızca Fransa olmadığını, onunla birlikte diğer başka ülkelerin de sözü edilen gezme eylemine dahil olduğunu ifade için kullanılmıştır:

(42) Alp Fransa'yı gezmedi; Fransa, İngiltere ve İtalya'yı gezdi.

3. Sonuç

Dilde, olumsuzluğun tümce/sözcenin içeriğine/anlamına odaklanan ve herhangi bir tartışmaya mahal vermeyen betimleyici kullanımı yanında, üzerinde tam bir fikir birliğine varılamayan ve türlü tartışmaların yapıldığı üstdilsel kullanımı da söz konusudur. Üstdilsel olumsuzluk üzerine yapılan tartışmalar daha ziyade olumsuzluğun bu kullanımının doğruluk-işlevsel ve kendinden önceki sözcüye yanıt olup olmadığı üzerinde yoğunluk kazanmıştır. Üstdilsel olumsuzluğun umumiyetle doğruluk-işlevsel olmadığı söylenebilmekle birlikte bunun her zaman geçerli olduğunu söylemek yanıltıcı olacaktır, nitekim yukarıda yer alan örneklerin çoğunda doğruluk-işlevsel olmayan olumsuzluğun bu kullanımı, kimi örneklerde doğruluk-işlevsel bir özellik göstermiştir.

Olumsuzluğun üstdilsel kullanımında odaklanılan, anlamdan ziyade kullanılan koddur; dolayısıyla üstdilsel olumsuzluğun tümce/sözcenin anlamından çok dil düzlemine çıkış biçimi ile ilgili olduğu söylenebilir. Üstdilsel olumsuzluk, her zaman olmasa da umumiyetle kendinden önce dile getirilen tümce/sözcelerine yadsınması ile gerçekleştirilir ki bu da muhatabın -genellikle olumlu olan- ifadesine bir karşılık şeklinde ortaya çıkar. Başka bir ifade ile bu olumsuzluğun yer aldığı ifadelerde konuşur, kendi ifadesini, genellikle muhatabının ifadesinden alıntılama yapmak suretiyle oluşturur. Konuşur, muhatabının ifadelerinin tamamını olabileceği gibi bir kısmını tekrarlamak suretiyle de üstdilsel olumsuzluğu gerçekleştirebilir. Üstdilsel olumsuzlukta yer alan iki yargıdan ilki bir yadsıma/reddetme ifade ederken ikincisi bir düzeltme işlevi görür. Sözü edilen ilk yargıdaki yadsıma, ifadenin sesbilimsel yapısı ile ilgili olabileceği gibi ifadenin morfo-sentaktik yapısı ya da

³² <http://www.kartepeolay.com/k1-guncel/h2492-ilhan-bayram-8217-in-uc-degil-dort-makam-araci-varmis.html>

İfadelerin yer aldığı metin şöyledir: “Bizim Kocaeli Gazetesi olarak İSU Genel Müdürü İlhan Bayram’dan sizlerin huzurunda özür diliyoruz. Hakkında yanlış bir haber yapmışız meğerse. Çünkü biz İSU Genel Müdür İlhan Bayram’ın birisi Passat, birisi KIA Sorento ve Renault Megane olmak üzere *üç makam aracı olduğunu*, bunlardan birini kendisine, birini eşine, diğerini de çocuklarına tahsis ettiğini belirtmiştik. *Ama meğerse İlhan Bayram’ın üç değil dört makam aracı varmış*. 2009 model Hyundai Santafe jeep kendisine tahsis edilmiş. 2200 motor gücü bulunan bu jeepi kullanıyormuş. Ne diyelim İlhan Bayram’a yakışır. Güle güle kullansın.”

üslubuyla, vurgu, ton, süre, sınır, durak gibi parçalar üstü birimlerin herhangi biriyle de ilgili olabilir.

Yukarıda verilen örneklere bakıldığında, üstdilsel olumsuzluğun Türkiye Türkçesinde umumiyetle *-mA*, kimi zaman da *değil* işaretleyicisi ile gerçekleştiği görülecektir. *yok* işaretleyicisinin ise yukarıdaki (40) numaralı örnekte görüldüğü gibi üstdilsel olumsuzluğa izin verdiğini söyleyebiliriz. Örneklerin hiç birinde yer almayan *+sXz* işaretleyicisinin üstdilsel olumsuzluğa izin vermediğini -ihtiyatla da olsa- ifade edebiliriz. Örneğin *Mutlu değil, çok mutlu* ifadesinde kullanılan *değil* olumsuzluk işaretleyicisi, üstdilsel olumsuzluğa izin verirken, **Mutsuz, çok mutlu* ifadesindeki *+sXz* biçimbirimli yapı buna izin vermez. Yine yukarıdaki örnekler dikkate alındığında, üstdilsel olumsuzluğun, konuşurun hedefleri doğrultusunda, verilmek istenen iletiyi vurgulama, anlatımı güçlü kılma, istihza, uyarma, ironi, kızma gibi geniş bir yelpazedeki duygu ve düşünceleri ifade edebilme olanağına sahip olduğu söylenebilir.

KAYNAKLAR

- BURTON-ROBERTS N. (1989). On Horn's dilemma: Presupposition and negation. *Journal of Linguistics* 25, 95-125.
- CARSTON R. (1996 [1994]). Metalinguistic negation and echoic use. *Journal of Pragmatics* 25, 309-330.
-, (1998). Negation, 'presupposition' and the semantics/pragmatics distinction. *Journal of Linguistics*, 34 (2) 309-350. <http://www.phon.ucl.ac.uk/home/robyn/pdf/negationsemprag.pdf>
Erişim: 22.10. 2013
-, (2002). *The pragmatics of negation, thoughts and utterances: The pragmatics of explicit communication*. Oxford: Blackwell, 265-319.
- DUCROT O. (1972). "Dire et ne pas dire". *Principes de sémantique linguistique*. Paris: Hermann.
-, (1973). *La preuve et le dire*. Paris: Mame.
- FOOLEN, Ad (1991). "Metalinguistic negation and pragmatic ambiguity: Some comments on a proposal by Laurence Horn". *Pragmatics* 1, 217-237.
- GRICE, H. P. (1975 [1967]). "Logic and conversation". (Ed.:Peter Cole & Jerry L. Morgan) *Syntax and Semantics, Vol. 3: Speech Acts*, New York: Academic Press, 41-58.
- GRICE, H.P. (1978). "Further notes on logic and conversation". (Ed.: P. Cole) *Syntax and Semantics, Vol.9: Pragmatics*, 113-128. New York: Academic.
- HIDALGO DOWNING, L. (2000). *Negation, text world, and discourse: The pragmatics of fiction*. Stanford: Ablex.
- HORN, L. R. (1978). "Some aspects of negation", *Universals of Human Language, Vol. 4: Syntax* (Ed.: J. H. Greenberg), Stanford: Stanford University Press., 127-210.
-, (1985). "Metalinguistic negation and pragmatic ambiguity", *Language*, 61: 121-174.
-, (1989). *A natural history of negation*. Stanford: CSLI Publications.
- HORN, Laurence R., Yasuhiko KATO (Ed.) (2000). *Negation and polarity: Syntactic and semantic perspective*. Oxford-New York: Oxford University Press.
- HUANG, Y. (2012). *The oxford dictionary of pragmatics*. Oxford University Press.
- IWATA, S. 1998. Some extensions of the echoic analysis of metalinguistic negation. *Lingua*, 105, 49-65.
- KIRAN, Z. (2002). *Dilbilime giriş (Dilbilgisinden dilbilime)*. Ankara: Seçkin Yay.

- LEECH, G. 1995. *Principles of pragmatics*. London: Longman.
- MANSUR, M. N. (2012). *Bertrand Russell's theory of definite descriptions: An examination university of Calgary, department of philosophy*. Calgary/Alberta.
- McCRAWLEY (1991). "Contrastive negation and metalinguistic negation". Chicago Linguistic Society 27: *The Parasession on Negation*, 189-206.
- NOH, E.-J. (2000). *Metarepresentation: A relevance-theory approach*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- PARKINSON, G. H. R. (Ed.) (1988). *An encyclopaedia of philosophy*. Routledge.
- REIMER M. - A. BEZUIDENHOUT (Ed.) (2004). *Descriptions and beyond*, Oxford University Press.
- RUSSELL, B. (1905). "On denoting". *Mind*, Vol. 14, No: 56, 479-493.
http://revueltaredaccion.files.wordpress.com/2012/08/russell_on_denoting.pdf Erişim: 21.11.2013
- SPERBER, D. & D. WILSON (1986). *Relevance: Communication and cognition*. Oxford: Blackwell.
- SPERBER, D. & D. WILSON (1981). "Irony and the use-mention distinction". *Radical Pragmatics*. (Ed.: P. Cole), New York: Academic Press: 295-318.
- SPERBER, D. & D. Wilson (2002). "Truthfulness and relevance", *Mind*, 111: 583-632
- VAN DER SANDT, R., (1991). "Denial". Chicago Linguistic Society 27: *The Parasession on Negation*, 331-344.
- WILSON, D. & D. SPERBER (1992). "On verbal irony", *Lingua*, 87: 53-76.
- WILSON, D. (2006). "The pragmatics of verbal irony: Echo or pretence?", *Lingua 116*: 1722-1743.
- YOSHIMURA, A. (2002). "A Cognitive-pragmatic approach to metalinguistic negation". *Proceedings of the Sophia Symposium on Negation*. Sophia: Sophia Linguistic Institute for International Communication, 113-132.

